

INCLUSIVE EDUCATIONAL FEATURES.

Tilakova Z.A.

Uzbek National Institute of Musical Arts named after Yunus Rajabi

Annotation. This article provides information on the principles of inclusive education, the characteristics of inclusive schools, and the organization of activities to promote inclusive education.

Keywords: inclusive education, autism, universal law, inclusive school

INKLUZIV TA'LIM XUSUSIYATLARI

Tilakova Z.A.

Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek milliy musiqa san'ati instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning tamoillari, inklyuziv maktablarning xususiyatlari, inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha tadbirlarni tashkil etish bo'yicha ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, autist, universal huquq, inklyuziv maktab,

Kirish.

Inklyuziv ta'lim bu farqlash xususiyatlaridan qat'i nazar, barcha shaxslarning ehtiyojlarini teng ravishda tushunishga va qondirishga qaratilgan o'quv modeli. U har bir shaxsning jinsi, yoshi, kelib chiqishi, millati va madaniyatidan qat'i nazar nimaga muhtojligini tushunishga harakat qiladi. Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalarning o'z sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim olishini ko'zda tutadi. Ya'ni, oddiy bolalar o'qiydigan sinfga 2-3 nafar autist bola ham biriktirilgan bo'ladi. Ularning o'z tengqurlari bilan real muloqotda bo'lishi, ular bilan teng tahsil olishi va rivojlanishi maqsad qilinadi. Bunda ham bolaning ta'limdagi tenglik huquqi kafolatlanadi, ham nafaqat ota-ona, balki jamiyat ishtirokini ta'minlagan holda bolani ijtimoiylashtirish ko'zda tutiladi. Inklyuziv ta'limning eng muhim xususiyatlaridan biri shundaki, u har bir o'quvchining ehtiyojlarini, qobiliyatlarini, imkoniyatlarini va xususiyatlarini boshqalaridan farq qiladigan xususiyatlarga ega ekanligini tushunadi. Shu sababli, o'qituvchilar o'quv materiallarini o'zgartirishi va o'quvchilarga yaxshiroq yordam berish uchun shaxsiylashtirilgan strategiyalardan foydalanishi kerak. Boshqa tomondan, inklyuziv ta'lim kundalik ravishda sinfda ko'riladigan narsalardan ancha yuqori. Ko'pgina mutaxassislar ushbu sohada ko'zda tutilgan maqsadlarga chinakamiga erishish uchun to'siqlarni yo'q qilish va har xil turdagi talabalar ishtirokini rag'batlantirish orqali mavjud ta'lim tizimlarini to'liq o'zgartirish zarur deb hisoblaydilar.

Inklyuziv ta'lim bir qator asosiy printsiplarga ega:

- **Ta'lim imtiyoz emas, balki huquqdir.** Inklyuziv ta'limning eng muhim tamoyillaridan biri shundaki, u ta'limni insonning xususiyatlaridan qat'iy nazar bajarilishi kerak bo'lgan universal huquq deb biladi. Shu tarzda, ushbu nuqtai nazardan boshqariladigan tizimlar barcha shaxslarga ta'limni kafolatlashga harakat qilishadi. u odatda bir qator oqibatlarni keltirib chiqaradi, masalan, xususiy ta'limdan ko'ra xalq ta'limi afzalroq. Bundan tashqari, u shuningdek o'quv tizimini o'quvchilar iloji boricha eng yaxshi ma'lumotga ega bo'ladigan tarzda moslashtirishga intiladi va ularning xususiyatlaridan qat'iy nazar barcha odamlar qabul qilinadi.

- **Barcha bolalar bir xil imkoniyatlarga ega bo'lishlari kerak.** Boshqa tomondan, inklyuziv ta'lim har bir o'quvchining farqlarini hisobga oladigan va ularning barchasini minimal darajadagi ta'lim darajasiga erishish uchun zarur bo'lgan yordam bilan ta'minlashga harakat qiladigan tizimni chinakam adolatli tizim deb hisoblaydi. Shu tarzda, bu tenglikka erishishga qaratilgan moslashuvchan ta'lim modeli. Yuqorida aytib o'tganimizdek, inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilarga normal hayotni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan bilimlarning minimal darajalariga erishishga imkon berishga qaratilgan. Biroq, hamma o'quvchilar ularga erishish uchun bir xil sharoitlarga ega emas. Natijada, chinakam inklyuziv ta'lim har bir talabaning eng katta kafolatlar bilan talab qilinadigan minimal darajaga chiqishiga imkon berish uchun ularning muayyan sharoitlariga moslasha olishi kerak. Bu har bir talabaning o'ziga xos ehtiyojlariga qarab turli xil narsalarni anglatishi mumkin. Ko'p hollarda inklyuziv ta'lim o'quvchilarga bilimlarning minimal darajalariga erishishda yordam berishdan kattaroqdir.

Inklyuziv maktablarning xususiyatlari. Inklyuziv ta'lim tamoyillari bilan boshqariladigan maktablar ko'pincha ularning kundalik faoliyatiga rahbarlik qiladigan bir qator printsiplarga asoslanadi. Garchi har bir maktab biroz boshqacha ishlasa-da, aksariyat hollarda ularning xususiyatlari juda o'xshash: Ular nafaqat hayotni o'rganish darajasida, balki bolalarning hayot darajasi barcha sohalarida o'sishiga intilishadi. O'qituvchilar o'zlarini shunchaki master-klaslarda bilimlarni uzatishga bag'ishlash o'rniga, ko'rsatma va yordamchi rolini bajaradilar. Inklyuziv ta'limga asoslangan maktablar bolani avtonom va qobiliyatli shaxs sifatida ko'radilar, ular o'zlarining o'zgarishiga erishishlari mumkin.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha tadbirlar. Inklyuziv ta'limning asosiy vositalaridan biri bu munozaralardir, chunki ular o'quvchilarga o'zlaridan farqli g'oyalar ta'sirida bo'lishlari va boshqa o'quvchilarning nuqtai nazarlarini tushunishlari mumkin. Aksariyat inklyuziv maktablarda ehtiyojmand o'quvchilar o'zlari eng ko'p muammolarga duch keladigan hayotlarida ularga yordam berish uchun individual maslahat mashg'ulotlarini olib boradilar. Inklyuziv maktablardagi vazifalarning aksariyati odatdagi maktablarda mavjud bo'lganidan ko'ra ko'proq tajribaga asoslangan.

Adabiyotlar

1. Foreman P.J. (2001), *Integration and Inclusion in Action*, Sydney: Harcourt Brace & Company.
2. Jorgensen C.M. ed. (1998), *Restructuring High Schools for All Students: Taking Inclusion to the Next*.
3. Педагогика инклюзивного образования .Н.М. Назаровой,Т.Г. Богданова, А.А. Гусейнова, ИНФРА-М, 2017.
4. Инклюзивная практика в дошкольном образовании : пособие для педагогов дошко. учреждений / под ред. Т.В. Волосовец, Е.Н. Кутеповой. - М. : Мозаика-Синтез, 2011.